

Klimakommune Plus

- Offentlige indkøb

Der er mange faktorer, der bidrager til klimaforandringer og det er ofte faktorer, der er indlejret i produktion og forbrug af produkter. På det lokale plan giver det god mening at arbejde med vores forbrug, der udgør en stor kilde til CO₂-udledning. Globalt ligger Danmark i toppen, når det kommer til udledning pr. indbygger, når man tæller forbrug med. Stat, regioner og kommuner i Danmark køber ind for omkring 220 mia. kroner om året, hvoraf indkøbet af varer udgør ca. 33 mia. kroner¹. Hvad den offentlige sektor vælger at købe ind, har derfor ikke alene stor betydning for samfundsøkonomien, men også for klima og miljø². Med så stor en indkøbsmuskel kan de bæredygtige indkøb fremme produktion og afsætning af mindre miljøbelastende produkter gennem hele varekæden og på den måde medvirke til den grønne omstilling. Kommunerne besidder altså en stor købekraft, som med fordel kan bruges til at efterspørge energivenlige produkter samt skubbe markedet i en bæredygtig retning.

EU har fastsat et mål om 50% grønne indkøb i EU. Målet er formuleret som en del af EU's handlingsplan for bæredygtigt forbrug og produktion fra 2008 og fremlagt i Kommissionens meddelelse om offentlige grønne indkøb³. Danmark har ligeledes en målsætning om, at 50% af alle offentlige indkøb skal være grønne.

Bæredygtige indkøb har været på dagsordenen herhjemme i mere end 15 år og mange virksomheder har gjort en indsats for at leve op til de offentlige indkøberes grønne krav. De offentlige indkøbere har erfaret, at grønne indkøb ikke behøver at være dyrere. I mange tilfælde har de offentlige institutioner endda opnået besparelser på driften, f.eks. i kraft af mindre energiforbrug⁴. Danmark er blandt de lande i EU, der køber grønnest ind, men der er fortsat et meget stort potentiale.

Som Klimakommune Plus skal man gå foran og vise vejen. I Danmark er der et stort behov for at øge den offentlige opmærksomhed omkring grønnere og mere bæredygtige indkøb – og her kan kommunerne være katalysator for et større fokus på miljøvenlige produkter.

Som kommune kan man starte med at stille grønne krav til indkøb internt i kommunen. Man kan fokusere på indkøb af energibesparende og miljømærkede produkter. Man kan efterspørge produkter, der er en del af den cirkulære økonomi – dvs. produkter, der indgår i kontinuerlige kredsløb således at ingen ressourcer går tabt, og materialerne bevarer deres værdi. Man kan altså fokusere på genbrug og genanvendelse, så produkter kan bruges flere gange, og materialer kan blive brugt i nye produkter.

Formålet med dette notat er, at dokumentere potentialer og klimaeffekter ved grønne offentlige indkøb. Desuden opridses kort eksempler på initiativer, der med succes er blevet implementeret i danske kommuner, og til sidst angives, hvordan kommunen kan dokumentere sin indsats.

¹ Miljøstyrelsen (2018) *Undersøgelse af prisen for det offentliges grønne valg*. Tilgået d. 15.11.19 på <https://mst.dk/service/publikationer/publikationsarkiv/2018/dec/undersogelse-af-prisen-for-det-offentliges-groenne-valg/>

² Concito (2016) *Grønne offentlige indkøb*. Tilgået d. 15.11.19 på https://concito.dk/files/dokumenter/artikler/groenne_indkoeb_brief_endelig_181016.pdf

³ Senere er målsætningen blevet genbekræftet i forbindelse med EU's 7. miljøhandlingsprogram, og igen med EU's cirkulære økonomipakke fra 2015 er der sat fokus på grønne indkøb som et effektivt virkemiddel til at fremme cirkulær økonomi.

⁴ Miljøstyrelsen (2019) *EU's indsats for grønne offentlige indkøb*. Tilgået d. 15.11.19 på <https://mst.dk/erhverv/groen-virksomhed/groenne-offentlige-myndigheder/groenne-indkoeb/eus-indsats-for-groenne-offentlige-indkoeb/>

Notatet vil desuden inkludere overvejelser om miljøeffekter, eventuelle sociale effekter, økonomi og muligheder for branding, der er forbundet med offentlige indkøb.

Klimaeffekter

CONCITO har beregnet, at det samlede udslip af drivhusgasse fra offentlige indkøb i Danmark i hele værdikæden beløber sig til ca. 20 mio. tons CO₂e/år, svarende til 4 tons pr. indbygger. Klimapotentialet i grønne indkøb må derfor siges at være stort⁵. Klimaeffekten afhænger dog meget af hvilken varegruppe/vare/tjenesteydelse, der er tale om. Udslip af klimagasser som er indlejret i produktion og forbrug, er ikke helt enkelt udregne, men er dog ikke umulige at kvantificere.

Centrale aktører, der har arbejdet med grønne indkøb og udviklingen af værktøjer i offentlige udbudsprocesser, er *Partnerskab for Grønne Offentlige Indkøb (POGI)* og *Forum for Bæredygtige Indkøb*. Heri indgår også måder at screene for og kvantificere miljø- og klimaeffekterne af indkøb.

Andre effekter

Miljøeffekt

Grønne indkøb har som oftest et bredere miljøsigte end at afbøde klimaforandringer og deraf en række positive miljøeffekter f.eks. lavere ressourceforbrug, mindre energiforbrug, færre kemikalier og mindre udledning af skadelige stoffer ved produktion og forurening. En bæredygtig indkøbspolitik kan resultere i f.eks. mindre luftforurening, hvis man køber biler med partikelfiltre, eller færre farlige kemikalier, hvis man køber miljømærkede rengøringsmidler og legetøj uden ftalater⁶.

Økonomi

Umiddelbart kan miljømærkede produkter være dyrere end ikke miljømærkede produkter, men det må forventes, at en øget efterspørgsel kan være med til at fremme udbuddet af miljømærkede produkter og at det vil have en effekt på prisen. Grønne produkter og ydelser kan dog som oftest sagtens konkurrere med konventionelle produkter – og er i nogle tilfælde endda billigere. I en rapport fra 2018 udgivet af Miljøstyrelsen sammenlignes prisen på grønne og konventionelle indkøb indenfor 15 varegrupper, der omfatter alt fra arbejdstøj og batterier, til dialyseposer og vaskeriservice. Her fremgår det at 4 ud af de 15 grønne produkter er mærkbart dyrere end de konventionelle, men at resten er billigere eller i hvert fald konkurrencedygtige.

Derudover kan det have en positiv økonomisk effekt for kommunen, da kommunen kan spare penge via flere energieffektive produkter, der lever længere. Endelig kan grønne indkøb ofte give en øget bevidsthed om hvad der indkøbes, og en mere grundig overvejelse om de reelle behov, samt om der kan opnås synergier i de indkøb kommunen foretager.

Grønne indkøb bidrager desuden til at der opstår en kritisk efterspørgsel, som giver virksomheder incitament til at udvikle nye og miljøvenlige løsninger. Ifølge Miljøstyrelsen kan de offentlige indkøbere ved at efterspørge miljømærkede produkter og serviceydelser medvirke til at skærpe innovation og konkurrence, hvilket påvirker prisniveauet i en positiv retning⁷. Dermed kan kommuner og andre offentlige institutioner være med til at sikre udviklingen af innovative løsninger, som afhjælper store samfundsudfordringer såsom klimaforandringer.

⁵ Concito (2016) *Grønne offentlige indkøb*. Tilgået d. 15.11.19 på <https://concito.dk/files/dokumenter/artikler/groenne-indkoeb-brief-endelig-181016.pdf>

⁶ Miljøstyrelsen (2019) *Om bæredygtige indkøb*. Tilgået d. 15.11.19 på <https://mst.dk/erhverv/groen-virksomhed/groenne-offentlige-myndigheder/groenne-indkoeb/om-baeredygtige-indkoeb/>

⁷ Miljøstyrelsen (2018) *Undersøgelse af prisen for det offentliges grønne valg*. Tilgået d. 15.11.19 på <https://mst.dk/service/publikationer/publikationsarkiv/2018/dec/undersoegelse-af-prisen-for-det-offentliges-groenne-valg/>

Branding

De grønne indkøb er ikke bare en gevinst for miljøet. I mange tilfælde er de også en gevinst for kommunens økonomi og image. Miljøministeriet og landets tre største kommuner København, Århus og Odense indgik i 2006 *Partnerskabet for Offentlige Grønne Indkøb*. Siden har flere kommuner og nu også regioner tilsluttet sig og brugt partnerskabet aktivt, bl.a. har Århus, Herning og Odense brugt grønne indkøb til at profilere kommunerne.

Eksempler på initiativer

På kommunalt plan slår denne trend også igennem, idet flere og flere klimaplaner beskriver innovative projekter, forretningsmodeller og politikker i forskellige regi, som nu indgår i kommunernes klimaarbejde. I det følgende beskrives forskellige cases, hvor kommunerne har indarbejdet grønne initiativer i deres indkøbspolitik

Københavns Kommune

Københavns Kommune har gjort en omfattende indsats for at sikre indkøb af mere miljø- og klimavenlige produkter. Kommunen formulerede i 2009 en vision om at kommunen i 2025 skal være verdens første CO₂-neutrale by.

I 2017 lancerede Københavns Kommune en ny miljømærkepolitik, der stiller krav om miljømærker som mindstekrav ved indkøb og udbud, hvor der er mange miljømærkede produkter på markedet. Det gælder for 26 produktgrupper med en årlig indkøbssum på ca. 300 mio. kr. Kommunen vælger to til fire produkter om året, hvor kommunen sammen med Miljømærkning Danmark og SKI involverer markedet tidligt i udbudsprocessen for at fremme udbuddet af miljømærkede produkter. I 2018 bakkede 36 kommuner og to regioner op om mere miljømærket legetøj og kontormøbler, og sendte dermed et fælles grønt ønske til virksomhederne om et større udbud af miljørigtige produkter⁸. I 2019 gælder det miljømærket arbejdstøj og kontorartikler. Københavns Kommune og POGI sender derfor en opfordringer ud til alle offentlige indkøbere og beder dem om at afgive en uforpligtende interesetilkendegivelse om mere miljømærket arbejdstøj og kontorartikler⁹. Ved at afholde to til fire markedsinvolvinger årligt er Københavns Kommune med til at udvikle markedet for miljømærkede produkter.

Kolding Kommune

Kolding Kommune vandt i 2015 Grøn Indkøbspris for deres indfasning af klimavenlige biler. I Kolding har de etableret et partnerskab af offentlige og private aktører, der har indgået en aftale om at købe brintbiler og etablerer en brinttankstation på samme tid. Brintbiler er altså blevet en stor del af Kolding Kommunes almindelige bilflåde. På sigt vil kommunen arbejde for at brinten, der bruges som brændstof, skal komme fra energi produceres af vindmøller. Placeringen af brinttankstationen i Kolding er et led i en udvikling af et landsdækkende netværk af strategisk godt placerede brinttankstationer.

Frederiksberg Kommune

Frederiksberg Kommune har været medlem af Partnerskab for Offentlige Grønne Indkøb siden 2012, og har herigennem forpligtet sig til at være blandt de kommuner i Danmark, der gør en aktiv indsats for udbredelsen af offentlige grønne indkøb. Et eksempel på kommunens målrettede arbejde er et udbud på levering af kontor- og skolemøbler. Med fokus på at anskaffe kvalitetsmøbler med høj miljøstandard og god ergonomi, har kommunen tilmed opnået en positiv økonomisk effekt.

For at sikre kvalificerede tilbud på leverancen er der i udbuddets kravspecifikation blevet fremsat en række miljøkrav, som tilbudsgivere er forpligtet til at efterleve. Bl.a. skal leverandøren sikre, at alt træ og træbaseret materiale levereret på kontrakten fremstilles af *lovligt* træ eller genbrugstræ. Tillige foreskriver den tekniske specifikation, at mindst 70 % fremstilles af *bæredygtigt* træ eller genbrugstræ.

⁸ Forum for Bæredygtige Indkøb (2019) *Et kærestebrev kan vise sig at være godt for miljø og klima*. Tilgået d. 15.11.19 på <https://ansvarligeindkob.dk/case/kaerestebrev-klima/>

⁹ Forum for Bæredygtige Indkøb (2019) *Københavns Kommune vil have flere miljømærkede produkter på markedet...* Tilgået d. 15.11.19 på <https://ansvarligeindkob.dk/case/koebenhavn-flere-miljoemaerkede-produkter/>

Herudover har kemien i møblerne har været et fokusområde, og der er blevet fremsat krav om, at maling, lak, farvestoffer, finish- og efterbehandlingsprodukter skal være fri for tungmetaller og azofarvestoffer, som både er skadelige for miljøet og kan virke kræftfremkaldende. Derudover er der stillet miljøkrav til VOC-indholdet i klæbemidler, at produkter og komponentdele i møblerne ikke må indeholde PVC-plast, samt at alle plastdele over 50 gram skal mærkes til genbrug.

Som inspiration til udarbejdelsen af de specifikke miljøkrav har Frederiksberg Kommune benyttet sig af Udbudsportalens hjemmeside Den Ansvarlige Indkøber – et onlineværktøj, der tilbyder konkrete forslag til udbudstekst, som indkøbere kan kopiere og indsætte direkte i deres udbudsmateriale¹⁰.

Gladsaxe Kommune

I perioden 2011-2014 investerede Gladsaxe Kommune to millioner kroner i at installere LED-belysning i forskellige sportsinstitutioner i kommunen. Samlet set sparer den nye belysning 750.000 kroner årligt i forhold til den gamle belysning. Herudover er den årlige udledning af CO2 mindsket med 260 tons¹¹. Efter succesen med LED-belysning på idrætsanlæggene har Gladsaxe Kommune indledt flere andre lignende projekter i kommunen.

Yderligere initiativer, der støtter op om en grøn indkøbspolitik:

- [Svanemærket og Blomsten](#) er Danmarks officielle miljømærker og de gør det enkelt at vælge de miljømæssigt bedste produkter og serviceydelser. Ved at vælge produkter med Svanemærket og Blomsten er kommunen med til at stille miljøkrav i alle relevante faser af et produkts livscyklus bl.a. i forhold til vand, energi, affald og kemikalier, og har CO2-dokumenteret besparelser. F.eks. udleder en Svanemærket kantine 7% færre drivhusgasser end en konventionel kantine.
- Stil krav til de energiforbrugende produkter, der købes af kommunen. Ved at følge Energistyrelsens [indkøbsvejledning](#) er det nemmere at danne sig et overblik over hvilke energieffektive produkter, der sparer penge på energiregningen i hele produktets levetid.
- Kommunen bør overveje totalomkostningerne ved køb af nye produkter og total økonomi bør indgå som en konkurrenceparameter. Ved totalomkostningerne forstås summen af omkostningerne ved anskaffelse af et produkt og omkostningerne til brug af produktet i brugsperioden. Totalomkostningsværktøjer for forskellige produktområder kan findes på *Udbudsportalen - Den ansvarlige indkøber*. Læs [her](#).
- Yderligere kan kommunen vælge at indgå i *Partnerskab for Offentlige Grønne Indkøb*. De har lavet følgende [kriterier](#) og grønne indkøbsmål, der kan fungere som værktøj for kommunen og være med til at sikre en positiv miljøeffekt.
- Kommunen kan også samarbejde med Miljøstyrelsens rejsehold for grønne indkøb, som skal fremme den offentlige efterspørgsel på grønne leverandører og produkter, samt gøre det nemmere for offentlige institutioner at købe grønt ind. Arbejdet ledes af Dansk Standard og udføres i tæt samarbejde med Force Technology og advokatkontoret Bird & Bird. Målet med rejseholdet er at gøre det nemmere for offentlige institutioner at købe grønt ind og rejseholders rådgivning tager udgangspunkt i de konkrete behov som kommunen har. Endvidere har rejseholdet udarbejdet otte rådgivningspakker, der kan fungere som inspiration. Der er begrænsede pladser, men kommuner kan gå sammen om tilmelding, der fungerer efter først-til-mølle-princippet.

¹⁰ Forum for Bæredygtige Indkøb (2019). Frederiksberg Kommune sætter bæredygtighedskrav ved indkøb af kontor- og skolemøbler. Tilgået d. 19.11.2019 på <https://ansvarligeindkob.dk/case/baeredygtighedskrav-frederiksberg/>

¹¹ Forum for Bæredygtige Indkøb (2019) Gladsaxe Kommune anvender LED-lys og solceller i energi- og klimaarbejdet. Tilgået d. 19.11.2019 på <https://ansvarligeindkob.dk/case/gladsaxe-led-solceller/>

Dokumentation og krav

Det er af afgørende betydning, at Danmarks Naturfredningsforening og Klimakommuner PLUS ikke gør sig skyldige i "greenwashing". Derfor skal der løbende fremlægges dokumentation for kommunens indsats. Det kan gøres relativt simpelt, men skal have en hvis kvalitet. Som med de øvrige initiativer i Klimakommune PLUS vedtages det ved indgåelse af aftalen, hvilken form for dokumentation, der er tilstrækkelig, samt hvor ofte kommunen skal dokumentere deres indsats.

Vælges grønne indkøb som Plus-initiativ skal indsatsen indeholde:

- At grønne indkøb som minimum skal udgøre 65% af kommunens indkøb inden for 10 udvalgte produktområder jf. EU's prioriterede sektorer for grønne offentlige indkøb¹². De udvalgte produktområder er som følger:
 1. Byggeri (omfattende råmaterialer som f.eks. træ, aluminium, stål, beton, glas; byggematerialer som f.eks. vinduer, vægge og gulvbelægning, udstyr til opvarmning og nedkøling, operationelle og levetidsmæssige forhold i forbindelse med bygninger, vedligeholdelse, arbejdskontrakter, som udføres på stedet)
 2. Fødevarer- og catering
 3. Transport og transporttjenester
 4. Energi (herunder elektricitet, opvarmning og nedkøling fra vedvarende energikilder)
 5. Kontormaskiner og edb-udstyr
 6. Beklædning, uniformer og andre tekstiler
 7. Papir og trykkeriydelser
 8. Møbler
 9. Rengøringsprodukter og ydelser
 10. Ydelser inden for sundhedssektoren

Det vil sige, at kommunen skal vedtage og implementere en indkøbspolitik, der forpligter kommunen til at 65% af kommunens indkøb inden for de nævnte produktområder er grønne inden for fire år fra vedtagelse.

- At kommunen i løbet af det første år som Klimakommune PLUS skal lave en statusrapport, der dokumenterer, hvor stor en del af kommunens indkøb, der i dag er grønne indkøb. Herudover skal kommunen i løbet af det første år have vedtaget en indkøbspolitik med et mål om min. 65% grønne indkøb inden for fire år efter indgåelse af aftalen med DN.

Yderligere skal en Klimakommune Plus fremlægge beslutningsgrundlag for projektet samt forventede resultater mht. CO₂-besparelser.

¹² Regeringen (2013) Strategi for offentlige intelligente indkøb. Tilgået d. 10.12.19 på [file:///srv-dn-fil01/ts\\$/folders/anf/Downloads/strategi_for_intelligent_offentligt_indkoeb%20\(2\).pdf](file:///srv-dn-fil01/ts$/folders/anf/Downloads/strategi_for_intelligent_offentligt_indkoeb%20(2).pdf)